

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Педагогічний факультет

Кафедра педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти

**ВИХОВНІ ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА ЯК ЗАСІБ
ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 4 курсу 11-421 групи
Спеціальності 013 Початкова освіта
Спеціалізація: англійська мова
Освітньо-професійної (наукової)
програми Початкова освіта
Федкевич Вікторія Володимирівна
Керівник к.пед.н., доцентка Гриценко І.В.
Резедент заступниця директора Пуленець Т.В.

Херсон – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	5
1.1. Сутність основних понять дослідження у науково-педагогічній літературі.	5
1.2. Сучасні форми і методи козацької педагогіки та методичні засади патріотичного виховання у НУШ.....	8
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА.....	18
2.1. Діагностика сформованості патріотичних почуттів молодших школярів.....	18
2.2. Аналіз експериментальної роботи	23
ВИСНОВКИ.....	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	28
ДОДАТКИ	34

ВСТУП

У часи політичної нестійкості, військової агресії, нівелювання системи ціннісних орієнтацій особистості актуалізується зростання уваги національно свідомих представників вітчизняного соціуму до козацьких традицій, на основі яких можна формувати патріотичні почуття здобувачів освіти.

Актуальність теми зумовлена тим, що козаччина є прикладом патріотизму в історії України, і патріотичне виховання є неодмінною складовою становлення особистості, тому вбачаємо необхідним звернутися до традицій козацької педагогіки вже при вихованні здобувачів початкової освіти.

Актуальність дослідження впливу козацької педагогіки на формування патріотичних почуттів учнів також зумовлена завданнями і змістом концептуальних документів у галузі освіти, таких як: Закон України «Про освіту» (2017), Державний стандарт початкової освіти (2018), Проект «Нова українська школа» (2016), Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді (2015), Укази Президента України "Про День захисника України" (2014) та "Про День Соборності України" (2014).

Проблема патріотичного виховання є центральною у авторів багатьох наукових розвідок. Патріотичному вихованню молодших школярів присвячено наукові праці С. Никончук, С. Нікитчук. Вивченням основних засад використання козацьких традицій у формуванні патріотичних почуттів в урочній та позаурочній роботі займалася В. Бабак, а Л. Васільєва - патріотичним вихованням дошкільників, В. Івашковський вивчав вплив козацьких традицій на формування підлітків.

Мета роботи – теоретично обґрунтувати зміст та методи формування патріотичних почуттів учнів молодшого шкільного віку засобами виховних традицій українського козацтва та провести констатувальний етап з теми дослідження.

Завдання дослідження:

- розкрити теоретичні основи формування патріотичних почуттів учнів молодшого шкільного віку;
- проаналізувати методику формування патріотичних почуттів молодших школярів засобами традицій українського козацтва;
- провести діагностику використання традицій українського козацтва у процесі патріотизму молодших школярів засобами віртуальних екскурсій.

Об'єкт дослідження – формування патріотичних почуттів учнів молодшого шкільного віку.

Предмет дослідження – виховні традиції українського козацтва.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз науково-методичних праць із питань патріотичного виховання та методики використання засобів козацької педагогіки у виховному процесі Нової української школи), емпіричні (розробка заходів, анкетування, опитування, аналіз експериментальних даних).

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливостях використання розробленої тематики заходів патріотичного спрямування на основі засад козацької педагогіки в освітньому процесі початкової школи.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Сутність основних понять дослідження у науково-педагогічній літературі

Сьогодні формуванню патріотичних почуттів у суб'єктів освітнього процесу різних вікових категорій приділяється чимала увага. Це пояснюється актуальністю проблеми патріотизму у нашому суспільстві загалом. З'ясуємо сутність цього поняття у науково-педагогічних розвідках.

Патріотизм розглядається як духовно-моральний принцип життєдіяльності особистості, який характеризується відповідальним ставленням людини до Батьківщини, рідного краю, до народу, це активна праця на благо Вітчизни, примноження її багатств, розбудова науки та культури, захист свободи та честі своєї держави. Сутність ж патріотичного виховання С. Никончук вбачає у формуванні патріотичних почуттів, виробленні високого ідеалу служіння народові, готовності у будь-який час стати на захист Батьківщини, вивчати бойові традиції та героїчні сторінки українського народу, його Збройних Сил [26, с.189].

Патріотизм належить до вічних цінностей, притаманних усім сферам життя суспільства і держави, і висловлює переконання, за яким основним проявом патріотичних почуттів є активнодіяльнісна самореалізація людини на благо Вітчизни. А також, він має тісний зв'язок з освіченістю, етичною, естетичною, емоційною культурою, світоглядною стійкістю, творчою працею [14, с.51].

Даючи педагогічну характеристику категорії «патріотичне виховання», дослідник В. Кульчицький дотримується думки, за якою формування патріотичних почуттів є історично зумовленою сукупністю поглядів, ідеалів, традицій, переконань, звичаїв та інших форм соціальної поведінки, спрямованих на організацію життєдіяльності підростаючих

поколінь, у процесі якої засвоюється матеріальна і духовна культура нації, формується національна свідомість і досягається духовна єдність поколінь.

У ході розгляду особливостей формування патріотизму у здобувачів початкової освіти цілком слушним є твердження Ю. Бабич, що відмічає, що «патріотичне виховання дітей молодшого шкільного віку - це цілеспрямований процес педагогічного впливу на особистість дитини з метою збагачення його знань про Батьківщину, виховання патріотичних почуттів, формування умінь і навичок моральної поведінки, розвиток потреби у діяльності на загальну користь [4, с.19].

До патріотичних почуттів належать любов до Батьківщини, відстоювання її інтересів; любов до народу, родини, сім'ї; боротьба за волю, честь і славу України; зміцнення дружби між народами; відстоювання та відродження рідної мови, культури, освіти, духовних традицій народу, мистецтва; служіння Богові як абсолютній Правді, Красі, Справедливості [9].

Як зауважує Ю. Головей, про сформованість патріотичних почуттів у молодших школярів свідчать такі компоненти патріотичної вихованості: когнітивний – сформованість знань про Україну та український народ; емоційно-ціннісний - ставлення до людей та батьківщини; діяльнісний - ставлення до національних цінностей і активна участь у житті школи, класу, заходах патріотичного спрямування [14, с.53].

До показників патріотичної вихованості молодших школярів можна віднести пошану до національних і державних символів, інтерес до героїчного минулого країни, історії рідного краю, до життя прославлених земляків; чемне ставлення до батьків, старших у сім'ї; пошану до героїв Батьківщини, до пращурів, знання місць знаходження пам'ятників та могил, догляд за ними; пошана до народних і релігійних звичаїв, традицій, родинних і національних свят; громадська активність, поняття про захист честі та гідності Батьківщини, гордість за свою Вітчизну; уміння виявляти волю, доброзичливість, старанність, ініціативність, працьовитість, наполегливість, самостійність, творчу активність, почуття відповідальності [17, с.211, 212].

Формування патріотичних почуттів слід здійснювати із урахуванням принципів національної спрямованості, культуровідповідності, гуманізації, життєвої творчої самодіяльності, толерантності [42, с.11]. Аналіз науково-педагогічної літератури [1-10] дав змогу скласти узагальнену схему поняття «патріотичні почуття» (рис.1.1)

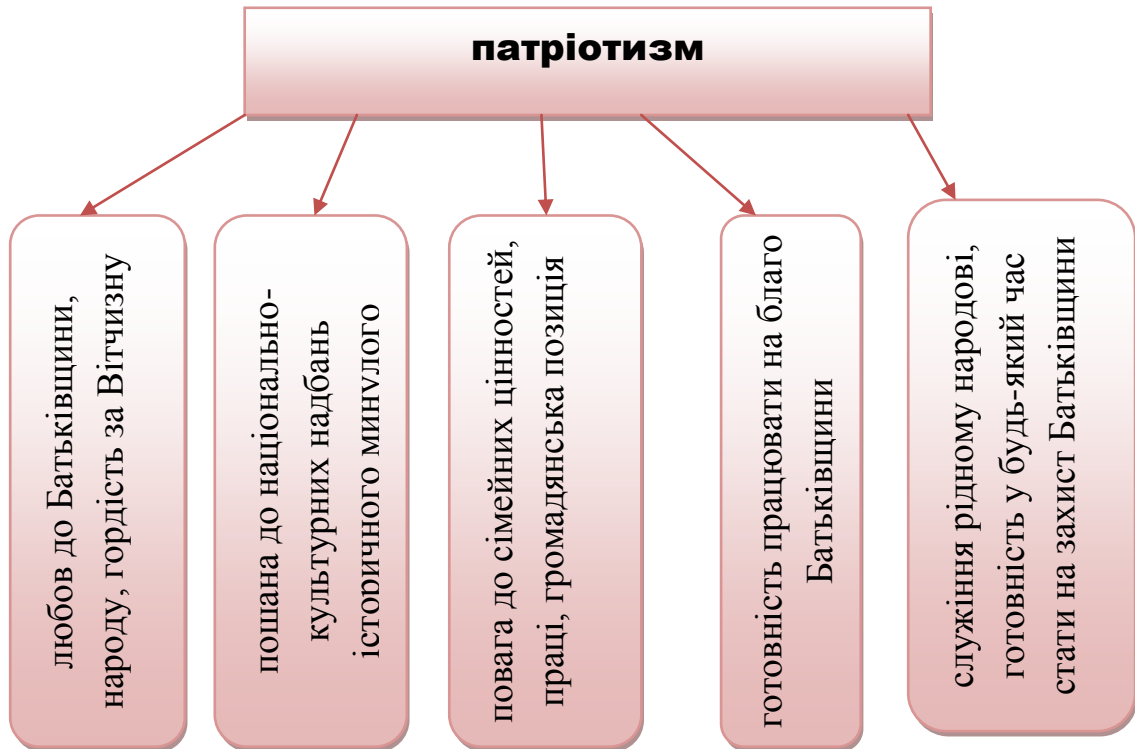

Рис.1.1. Поняття «патріотичні почуття» у науково-педагогічних розвідках

На основі опрацювання наукових статей В. Кульчицького, Ю. Головей, Ю. Бабич можна сформулювати таке робоче визначення поняття «формування патріотичних почуттів молодших школярів»: формування патріотичних почуттів молодших школярів – це організована у закладах освіти систематична робота, спрямована на прищеплення молодшим школярам любові до Батьківщини, шанобливого ставлення до її народу, історичних, культурних, національних надбань.

Патріотичні почуття бувають такі: любов до Батьківщини, шанобливе ставлення до мови, історії, традицій, любов до рідної мови, повага до культури, історії, готовність захищати свій народ.

Отже, патріотичні почуття є складним багатокомпонентним поняттям, як відмічають науковці, які також висловлюють одностайність у тому, що роботу з формування патріотичних почуттів слід розпочинати у ранньому шкільному віці. За основу беремо визначення Ю. Бабич. Патріотичне виховання – це цілеспрямований процес педагогічного впливу на особистість дитини з метою збагачення його знань про Батьківщину, виховання патріотичних почуттів, формування умінь і навичок моральної поведінки, розвиток потреби у діяльності на загальну користь.

1.2. Сучасні форми і методи козацької педагогіки та методичні засади патріотичного виховання у НУШ

Існують різні підходи до тлумачення понять «українське козацтво», «традиції українського козацтва». За довідковими джерелами українське козацтво – це «козацькі підрозділи, які початково було зорганізовано задля оборони південно-руських земель, що увійшли до складу Князівства Литовського, від степових орд, що було спричинене тотальним наступом Східного Світу, і Великого Степу, в межах християнсько-мусульманського цивілізаційного протистояння, на терени сучасної України» [36].

Традиції козацької педагогіки або козацька педагогіка — це «частина педагогіки, яка формувала в молодих українців синівську вірність рідній землі, Батьківщині — незалежній Україні» [18].

Виховання на козацьких традиціях здійснюється і на Херсонщині, зокрема у соціальній мережі Facebook є спільнота «Козацтво Херсонщини» [17]. У цій спільноті оприлюднюються цікаві патріотичні заходи, проведені на базі закладів освіти, як-от: козацькі танці, гумор, змагання, відомості з історії козащини, висвітлюється діяльність Херсонської козацької почесної варті.

Заходи й напрями патріотичного виховання на козацьких традиціях активно публікуються на сайті Херсонської обласної універсальної наукової

бібліотеки ім. Олесь Гончара [40], у ній зосереджено такі цікаві тематичні картотеки, як: - Козацтво на Херсонщині, - Знатні земляки рідного краю, - Відважні сини Таврії, - Особливості національного вбрання Херсонщини.

Як було встановлено у попередніх підрозділах дієвим інструментом формування патріотичних почуттів молодших школярів є козацька педагогіка. Поняття «козацька педагогіка» дослідник В. Івашковський визначає як один із найголовніших ідейно-духовних і морально-естетичних, теоретичних і практичних чинників формування патріотизму [16, с. 228].

Педагог-практик Л. Бець стверджує, що козацька педагогіка – це закономірна для нашої ментальності система традицій, звичаїв, моральних заповідей та інших засобів виховання патріотів України з глибокою національною свідомістю, державотворчими прагненнями і уміннями [8, с.13]. Н. Макогончук відмічає, що козацька педагогіка сформувалася як частина народної педагогіки в її вершинному вияві, вона формувала в підростаючих поколіннях українців синівську вірність Батьківщині, рідній землі, народу, виховувала в них стійку волю, незламну силу духу, лицарські якості і високу козацьку мораль [24, с.9].

Тенденції розвитку сучасної козацької педагогіки проявляються в: актуалізації наявних у ній традиційних засад утвердження життєвого оптимізму, українського лицарського духу й патріотизму; наданні її наукового обґрунтування; наповненні змісту запитам сьогодення; спрямуванні в русло розбудови самостійної Української Держави; поверненні історичної пам'яті поколінь; появі нових виховних форм і засобів /дитячих гуртів “перевеслят” /”козачат”/ й молодіжних об'єднань “Джура”. В Україні діє організація яка впроваджує традиції українського козацтва. «Пласт» - одна з найпопулярніших українських скаутських організацій у світі. Основна мета організації – духовне та фізичне виховання на основі християнської етики та українських традицій. У цій організації пропагується спорт, туризм, відвідування таборів, розширення соціальних контактів дітей, створюються

умови для гармонійного розвитку особистості, активізуються її громадянські ініціативи й позиції [37].

Пластова виховна система складається з трьох елементів:

Ідейні основи Пласту. Це — високогуманна ідея, закріплена в пластовій присязі, та виховний ідеал, який окреслений пластовим законом.

Пластова метода. Надзвичайно доцільна і всестороння, випробувана довгими роками пластова метода самовиховання.

Виховні засоби. Засоби — це зміст пластової діяльності.

В реалізації пластової виховної системи є одна основна вимога: всі елементи цієї системи повинні бути одночасно застосовувані. Два перші елементи є незмінними, бо їх неможливо модифікувати відповідно до бажань чи поглядів виховника. Третій елемент, засоби, можуть змінюватись відповідно до потреб. Можна застосовувати різні типи занять відповідно до зацікавлень молоді, при умові, що все повинно бути збалансовано згідно із загальними напрямними діяльності в Пласті.

Три головні обов'язки пластуна: допомагати іншим; бути вірним Богові і Україні; жити за пластовим законом і слухатись пластового проводу [37].

Основна місія у використанні засад козацької педагогіки у сучасному освітньому процесі полягає у формуванні в сім'ї, школі та громадському оточенні козака-лицаря, мужнього суб'єкта громадянського суспільства, захисника рідної землі з яскраво вираженою українською національною свідомістю та самосвідомістю, дійовим патріотизмом, високим рівнем духовності [16, с.229].

До основних завдань системи виховання сучасної молоді на козацьких засадах дослідники В. Івашковський та Ю. Руденко відносять такі: «готувати фізично загартованих воїнів-захисників рідного народу від чужоземного поневолення, ворожого агресії; виховувати в підростаючих поколіннях український козацький характер, світогляд, ідеали та інші національні й загальнолюдські духовні цінності; формувати високі лицарські якості,

глибокий український патріотизм, інші моральні чесноти, гуманізм, почуття милосердя; виробляти непримиренність і ненависть до всього лихого, потворного, ворожого гуманній сутності людини, уміння боротися з такими явищами й перемагати їх [16, с.229; 34, с.207, 208].

Актуальність використання засад козацької педагогіки зростає у наш час, що зумовлено суспільно-політичними викликами початку XXI ст. і перспективами розвитку українського суспільства, потребами зміцнення незалежності України. Високу мету козацької педагогіки згаданий дослідник вбачає у вихованні підростаючих поколінь свідомими, мужніми і високодуховними українцями - борцями за волю народу і свободу Батьківщини, зміцненні незалежної Української держави, патріотами - воїнами, здатними відстояти людську і національну Гідність, Честь, Совість, Правду і Рівноправність представників різних національностей, для яких Україна стала Батьківщиною [34, с.207, 208].

Козацька педагогіка одночасно з цими національно-патріотичними якостями формує в них стійкість характеру, глибину і обшири світогляду, наполегливість і рішучість, здатність ставити високі загальнонаціональні цілі і досягати їх, перемагаючи різні перешкоди. Покликання козацької педагогіки як специфічної галузі знань - формувати глибоке розуміння суспільно-політичної ситуації в Україні, виробляти політичний світогляд, наступальність і бойовитість у боротьбі зі злом, громадянською пасивністю і бездуховністю, нетерпимість до порушень моралі, антидержавних і антиукраїнських псевдоідей і лжетеорій [34, с.212].

Козацьку педагогіку називають феноменальним явищем і складовою української етнопедагогіки, яка в усній формі зберегла, передаючи з покоління до покоління найкращі духовні цінності народу, досвід виховання, формування і навчання особистості.

Урізноманітнення методики викладання під час формування патріотичних почуттів молодших школярів передбачає упровадження інноваційних педагогічних технологій (проектна технологія, особистісно

орієнтована, особистісно-розвивальна технології) та інтерактивних методів і прийомів («гроно асоціацій», «мікрофон», «навчаючи – вчуся», «займи позицію» тощо), що доречно реалізувати як у ході навчальних занять, так і при проведенні виховних заходів.

Методи і засоби козацької педагогіки позитивно впливають на формування патріотизму, адже формує в дітей і молоді синівську любов до рідної мови, культури, землі, народу, Батьківщини, виховує в них незламну силу волі й духу, високу лицарську мораль, духовність. Тому козацьку педагогіку слід застосовувати для того, щоб змалку в дитині формувати і розвивати риси господаря, патріота, громадянина, адже формування патріота, мужнього громадянина Української держави, її захисника з яскраво вираженою самосвідомістю та національною свідомістю, світоглядом і характером, високою духовністю і мораллю є актуальним і сьогодні.

До найбільш ефективних засобів козацької педагогіки Н. Радчук відносить пісню, яка має надпотужний вплив на формування в козачат багатьох ціннісних якостей, серед яких – працьовитість, мудрість, любов до свого краю, шанобливе ставлення до православної віри, старших за віком, рідної мови, традицій та звичаїв українського народу, милосердя, хоробрість, дотепність та естетичний смак. У пісні, як ні в якому іншому народному творі, розкривається характер, розум, лагідність і доброта нашого народу. Українська народна пісня сприяє гідному прояву таких християнських чеснот, як покора, щедрість, чесність, наполегливість, доброзичливість, поміркованість, справедливість, вірність, довіра тощо. Вона застерігає від таких гріхів, як нечесність, гордість, гнів, заздрість, крадіжці, обжерливість, наклеп, непослух, пліткарство. Українська народна пісня відіграє значну й незамінну роль у духовному й військово-патріотичному вихованні молоді, її підготовки до захисту Вітчизни. За належних педагогічних умов і вмілого використання, пісня має неоціненні можливості з поліпшення та збагачення навчально-виховного процесу, спрямованого на різнобічний розвиток майбутніх захисників рідного краю [33, с.51].

Високу ефективність має застосування такого методу козацької педагогіки як ігри з військово-прикладними вправами як різновид сучасних активних методів навчання виконує помітну роль у допризовній підготовці юнаків, прищеплюванні їм первинних навичок і вмінь військової діяльності, формуванні мотивів і мотивації служби у лавах Збройних сил України, інших військових формуваннях та охоронних підрозділах, а також у процесі формування якостей, які необхідні захисникові своєї Вітчизни [3, с.11].

Педагог-практик В. Бабак до методів козацької педагогіки, які можна використати у початковій школі, відносить козацькі ігри та розваги, а дієвими формами вважає конкурси про козаків, презентації, конференції, засідання клубів чи козацьких товариств, родинні свята [2, с.10]. Ще один педагог-практик Л. Бець дієвими формами козацької педагогіки називає військово-спортивне свято «Козацькі забави», гру «Джура» [8, с.13].

Зважаючи на те, що учнів захоплює військова стратегія і тактика козаків, їхнє озброєння, майстерність у будівництві фортифікаційних споруд, пересувних таборів, педагог Л. Васільєва рекомендує практикувати такі форми козацької педагогіки, як: екскурсії, походи, літнє таборування, уроки мужності й патріотизму [12, с.21, 22].

Провідними методами і формами козацької педагогіки можна вважати такі: ситуаційно-рольові ігри, метод відкритої трибуни, соціально-психологічні тренінги, створення проблемних ситуацій, демократичний діалог, конкурси, фестивалі, походи, пошукову роботу, спільні заходи з батьками, спортивні змагання.

Отже, у початковій школі доцільним є використання таких форм і методів козацької педагогіки, як: екскурсії, походи, літнє таборування, уроки мужності й патріотизму, ситуаційно-рольові ігри, метод відкритої трибуни, соціально-психологічні тренінги, створення проблемних ситуацій, демократичний діалог, конкурси, фестивалі, походи, пошукову роботу, спільні заходи з батьками, спортивні змагання, конкурси про козаків, презентації, конференції, засідання клубів чи козацьких товариств, родинні

та народні свята. Засобами патріотичного впливу на вихованців можуть стати козацькі пісні й танці, модель козацького місцевого самоврядування, козацькі ігри й забави.

Зважаючи на значимість формування патріотичних почуттів у дітей молодшого шкільного віку, варто приділити увагу методичним засадам патріотичного виховання у Новій українській школі. У концепції НУШ чітко зазначено, що випускником навчального закладу має стати «Патріот з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини» [28, с.6]. Хоча чіткої і прийнятної дефініції поняття «патріотизму» у вказаному документі немає.

Також варто відмітити, що однією із десяти ключових компетентностей Нової української школи є дотична до формування патріотизму компетентність, що має назву «Соціальна та громадянська компетентності», що й передбачають: «Усі форми поведінки, які потрібні для ефективної та конструктивної участі у громадському житті, в сім'ї. Уміння працювати з іншими на результат, попереджати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісів. Повага до закону, дотримання прав людини і підтримка соціокультурного різноманіття» [29, с.12].

Як зазначає дослідник Ю. Руденко, концепція «Нова українська школа» далека від етнопедагогічних засад, культурно-історичних досягнень, національно-духовних цінностей українського народу, хоча у ній наявні ключові компетентності гармонійно розвинутої особистості, зокрема вказано, що учень і випускник Нової української школи – це цілісна особистість, здатна до критичного мислення, усебічно розвинена; патріот з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини; інноватор, здатний змінювати навколишній світ, учитися впродовж життя [34, с.20].

До основних завдань школи у напрямі патріотичного виховання О. Остапенко відносить: формування в школярів характерних рис громадянина-

патріота, об'єднання зусиль суспільних установ у справі виховання підростаючого покоління, взаємовідповідальність учасників навчально-виховного процесу, подальший розвиток і вдосконалення волонтерського руху, збагачення та поглиблення змісту роботи з патріотичного виховання учнівської молоді в освітньому просторі школи [30, с.77].

Цілком слушними є висловлені науковцями позиції щодо патріотичного виховання. Зокрема Т. Гриців наголошує на необхідності спрямування системи виховної роботи школи на формування таких ціннісних ставлень до Батьківщини, як любов, гідність та патріотичність, які є базовими в плані виховання молодших школярів засобами народної педагогіки [15, с.81]. С. Нікитчук висловлює переконання, за яким ще у початковій школі повинно здійснюватися «формування громадянина-патріота України, підготовленого до життя, із високою національною свідомістю, виховання громадян, які здатні побудувати громадянське суспільство, в основу якого були б закладені та постійно втілювалися демократія, толерантність та повага до прав людини» [27, с.115].

Проте незважаючи на це, як стверджує Т. Борисова, у здобувачів початкової освіти саме в цьому віці закладаються основи патріотичної вихованості. Тому велику увагу слід приділяти формуванню любові до своєї Батьківщини, поваги до її культурного багатства, до вікових традицій і звичаїв, уявлення про громадянський обов'язок, національну честь, гідність. Дослідниця рекомендує патріотичне виховання у початкових класах здійснювати засобами національної культури [9, с.289].

Патріотичне виховання у початковій школі здійснюється як під час уроків, так і в позаурочній діяльності. На уроках у початковій школі, як слушно зауважує дослідниця Л. Аристова, діяльність вчителя щодо патріотичного виховання учнів повинна мати цілісний, системний характер [1, с.12]. До занять у початковій школі, у межах яких можливо реалізувати патріотичне виховання, можна віднести уроки рідної мови, читання, природознавства, образотворчого мистецтва, музики, трудового навчання.

Адже вони мають великий вплив на формування національної свідомості молодшого школяра. Зміст навчальних підручників несе в собі інформацію про історичне минуле українського народу, про рідну природу, відомості народознавчого характеру. Значна кількість фольклорних текстів захоплююче вводять дитину в світ народної творчості. А система вміло підібраних завдань, вдало продуманої роботи на уроках класного і позакласного читання з патріотичного виховання підкріплена позаурочними заходами в тісному зв'язку з родиною, дасть змогу виростити з дітей свідомих громадян, патріотів своєї Батьківщини [26, с.190].

Серед методів, спрямованих на патріотичне виховання дітей молодшого шкільного віку у позаурочній діяльності, важливе місце посідає історичне краєзнавство: відвідання місць історичних подій, змальовування чи фотографування історично цінних об'єктів, влаштування заочних подорожей, укладання історії свого роду, оформлення кімнат народознавства, участь у роботі фольклорного та етнографічного ансамблів, святкування Дня Конституції, Дня незалежності України [5, с.77, 78].

Доцільним є виділення чотирьох груп методів патріотичного виховання: методи усвідомлення цінностей патріотичного виховання; методи організації діяльності та формування досвіду суспільної поведінки (тренування, привчання); методи стимулювання поведінки і діяльності (заохочення, змагання); методи педагогічної підтримки (діагностика вихованості, індивідуального розвитку, спільне проведення ігор, виховних заходів, взаємна довіра) [31, с.119].

Дієвими формами позаурочної роботи, спрямованими на патріотичне виховання, є колективні творчі справи, проєктна діяльність, виставки, українські вечорниці, свята (народні, сімейні, державні), бесіди, екскурсії та походи (краєзнавчі, історичними місцями, в природу тощо), зустрічі з відомими людьми (героями війни, державними діячами, народними умільцями, тощо), конкурси, вікторини, створення музейних експозицій, надання допомоги членам родини [36, с.190].

До форм позаурочної діяльності у межах патріотичного виховання відносить народознавчі, фольклорні, родинні свята, мандрівки, інтелектуальні ігри, конкурси, виховну класну годину, «уроки мужності» екскурсії та походи, зустрічі з відомими людьми, волонтерство, колективні творчі справи, проєктну діяльність [27, с.114, 115].

Отже, за твердженнями науковців і педагогів-практиків найбільш дієвим методичним інструментарієм реалізації патріотичного виховання у межах навчальних занять у Новій українській школі є привчання, доручення, заохочення, розповіді вчителя; використання творів художньої літератури; показ народних іграшок, виробів народних майстрів, предметів побуту, робота з ілюстративним матеріалу. Доречно реалізовувати патріотичне виховання у початковій школі засобами народного мистецтва (народні пісні та казки, народні ігри, музика).

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА

2.1. Діагностика сформованості патріотичних почуттів у молодших школярів.

Нами було проаналізовано рівень сформованості патріотичних почуттів у молодших школярів. Для дослідження ми обрали 3-а клас Херсонської гімназії №6. В опитуванні приймали участь 20 учнів, яке проводилося за анкетною, запропонованою педагогом-практиком О. Коханюк [20], яку ми частково модернізували (Додаток А).

Результати відповідей дозволяють нам зробити висновок...

За кожен стверджувальну відповідь нараховуємо 1 бал. Тоді можна визначити такі рівні сформованості патріотичних почуттів молодших школярів: високий – 12-10 балів, середній – 9-7 балів, низький – 6 і менше балів.

За поданою анкетною було опитано 20 третьокласників. Дані опитування наведено на рис.2.1.

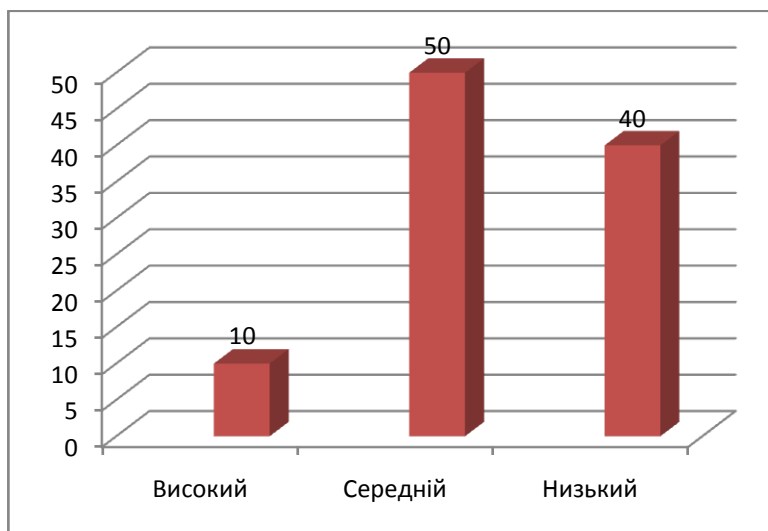

Рис.2.1. Рівні сформованості патріотичних почуттів у молодших школярів (констатувальний етап)

Як бачимо із наведеної діаграми, тільки у двох учнів (10%) зафіксовано високий рівень сформованості патріотичних почуттів. У той же час більшість респондентів проявили середній (10 учнів, 50%) і низький (8 осіб, 40%) рівні сформованості патріотичних почуттів. Така ситуація потребує упровадження методів і прийомів, форм роботи, спрямованих на формування патріотизму у здобувачів початкової освіти.

Навесні існує багато традиційних свят, коли сім'ї збираються у великому родинному колі. Ми вирішили провести в експериментальному класі виховний захід «Мій родовід» та залучити батьків учнів. Мета заходу – отримати більше знань про своє коріння та презентувати спільну роботу зі своїми рідними, поглибити уявлення про рід та навчитися складати «родинне дерево».

Перед проведенням виховного заходу «Мій родовід» батьки були повідомлені та проінформовані щодо необхідних матеріалів. Вид презентації сімейної роботи міг бути у вигляді: плакату, коллажу, макету, малюнку, альбому. Кожна родина мала 3 хвилини для виступу, в який входить коротка розповідь та показ родинного дерева або фотографій. В кінці своєї презентації молодші школяри підсумовували інформацію та ділились враженнями, які вони здобули протягом підготовки спільної роботи з сім'єю.

Учні з батьками дійшли висновку, що знати своє родинне дерево, зберігати пам'ять про нього – означає шанувати рід і любити свою Батьківщину. Це не просто слова – це обов'язок минулим та майбутнім поколінням. Це пам'ять про тих, хто творив історію, з кого слід брати приклад.

На завершення всі учасники розповіли про свій рід, висловили думки, побажання щодо подальшого проведення позакласних заходів. А також пройшли коротке опитування «Чи виникли труднощі під час створення проекту?»

Отримані відповіді були підсумовані і дали можливість дійти висновку, що 88% учасників легко впорались і знайшли інформацію про свій

рід, а у інших 12% виникли труднощі при складанні «родинного дерева». Дані опитування наведено на рис.2.2

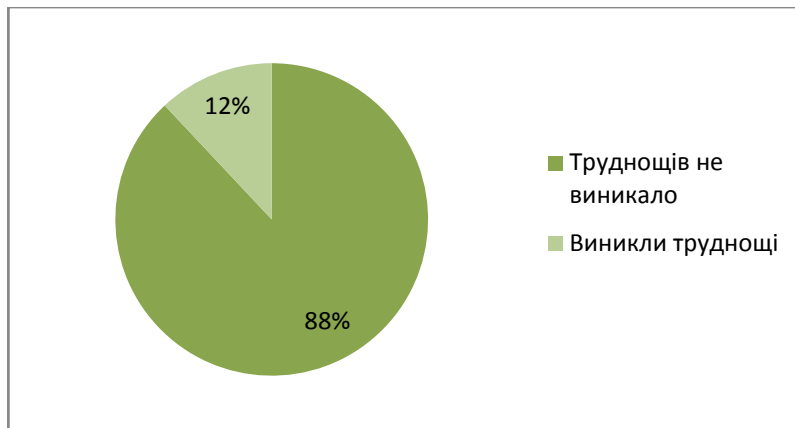

Рис.2.2. Рівні складності дослідження родоводу

Спираючись на результати анкетування (Додаток А) встановлено невисокі рівні сформованості патріотизму в молодших школярів.

Задля формування патріотичних почуттів молодших школярів було організовано серію віртуальних екскурсій. Об'єктами віртуальних подорожей стали: Дніпровський національний історичний музей ім. Д. І. Яворницького (Зала 2. Запорозьке козацтво), Палац Кирила Розумовського у Батурині, Цитадель Батуринської фортеці, Музей археології в Батурині.

Учні 3-го класу Херсонської гімназії №6 змогли віртуально побувати у цих, пов'язаних із козащиною місцях. Задля ознайомлення з козацьким історичним минулим стали учасниками віртуальної екскурсії Дніпровським національним історичним музеєм ім. Д. І. Яворницького (Зала 2. Запорозьке козацтво). Де 20 учнів 3-го класу могли розглядати картини, макети, предмети побуту та зброю: кременеві рушниці, „гаківниці”, гармати-мортири. Екскурсія проводилась за допомогою вчителя історії О. Штогріна, яка більш детально ознайомлювала школярів із історичними пам'ятками. Діти з цікавістю розглядали залу, картини, експонати, що представлені на полицях. В музеї також наявні книги, документи, які розповідають про історію України та історичне минуле.

Віртуальна екскурсія Цитаделлю Батуринської фортеці дала змогу учням збагнути весь обшир козацьких володінь. Цитадель була площею 130

на 100 метрів; до неї півколом прилягала Фортеця площею 26 гектарів; а за фортечними мурами, в низині розташовувалося неукріплене передмістя та Подол. До речі, назва міста походить від давньоруського слова «батура», що й означає «укріплення, фортеця».

Прикордонний Батуринський замок на високому лівому березі річки Сейм побудований у 1625 році розпорядник лівобережних маєтностей великого польського магната Олександра Пясочинського. У 1648 році Батурин взяв участь у Визвольній війні, а в 1649-му вже був сотенним містом – осередком Батуринської сотні...

Збагнути велич козацького духу і його яскравих представників допомогла віртуальна екскурсія Палацом Кирила Розумовського у Батурині. Кирило Григорович Розумовський – останній гетьман України, лівої та правої сторін Дніпра та Війська Запорозького. Урочисте обрання гетьмана відбулось 22 лютого 1750 р. у м. Глухові. За ініціативою Кирила Григоровича гетьманською резиденцією було оголошено Батурин. З 1794 року Розумовський постійно проживає у цьому місті, саме тоді він і замислює будівництво грандіозного палацово-паркового ансамблю. Для цього до Батурина запрошує придворного імператорського архітектора Чарльза Камерона. Сьогодні відроджений палац у Батурині є свідченням того, що аристократичні родини є невід'ємною частиною української історії.

Продовженням знайомства із визначними козацькими постаттями стала віртуальна екскурсія будинком Генерального судді Василя Кочубея у Батурині. Будинок Генерального судді Василя Кочубея – єдиний на території Батурина дійшов до нас із XVII століття. Його почали будувати за першого гетьмана Лівобережної України Дем'яна Многогрішного як приміщення для Генерального Суду. Дід Василя Кочубея – Андрій Кучук-бей був вихідцем з Криму й, вочевидь, належав до знатного кримського роду. Адже звання бей було у татар першим після знатного Чингіз-ханського прізвища. Допоки, на жаль, не віднайдено архівні документи, які б пролили світло на причини еміграції діда Василя Кочубея до України. Хоча у Генерального судді було

два сини та чотири доньки, рід Кочубеїв увійшов в історію завдяки нащадкам сина Василя, що мали родинні зв'язки з багатьма знатними сім'ями в Російській імперії та у різні періоди тією чи іншою мірою впливали на стан справ у державі. Василь Васильович Кочубей також успадкував батуринську садибу.

Віртуальні екскурсії – це невеликі за тривалістю (3-7 хв) відеоряди, але вони залишають незабутні враження в учнів. Під час екскурсій в музеї перед учнями було поставлено завдання: зібрати матеріал про козацькі часи на Україні, про їх патріотизм, бойовий дух і звичаї задля подальшого написання творчої роботи.

Після відвідування музеїв учні пройшли опитування де ділилися враженнями, які зафіксовані на рис.2.3.

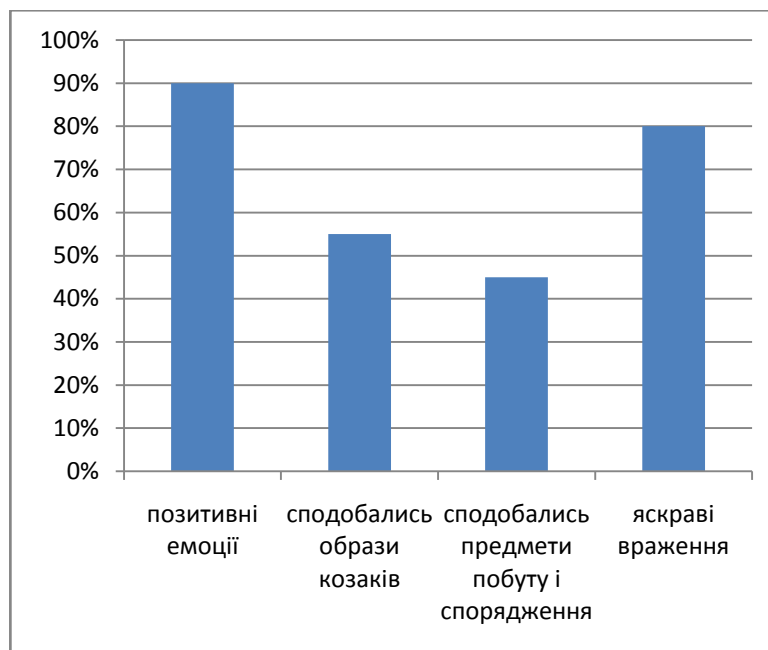

Рис.2.3. Рівні впливу відвідування музеїв на формування патріотичних почуттів молодших школярів

За даними діаграми встановлено, що більшість учнів (90%) відчували позитивні емоції під час відвідування музею. Найбільше опитаним запам'яталися образи козаків (55%) і предмети побуту й спорядження козаків (45%). Більшість учнів (80%) заявили, що найбільше їм хочеться поділитися враженнями із ровесниками про сміливість козаків і роль козаччини в історії

України. Музеї українського козацтва на думку молодших школярів існують для відродження козацьких традицій, збереження історичного минулого (30% опитаних) та для виховання патріотів (70% опитаних).

Учні висловлюють переконання, що в українських козаків ми можемо повчитися усього: патріотизму, хоробрості, відданості Україні. Усі учні переконані у тому, що козацький дух не зник. Він відроджується у наступних поколіннях та хотіли б дізнатися про козаків більше інформації. До потенційно можливих джерел такої інформації учні відносять мережу Інтернет, вважають, що відроджувати козацькі традиції можна через козацькі пісні й танці (40%), через пошану до козацьких чеснот (20%), через любов до Батьківщини (40%). Шанобливе ставлення до козацтва вбачають у його патріотичній спрямованості асоціюванні з волею України (по 50% опитаних).

Здобувачам освіти було запропоновано взяти участь в нами розробленому анкетуванні (Додаток Б) за наслідками відвідування музеїв та написати творчу роботу. Учні поділились своїми враженнями в есе на тему «Моя подорож у козащину» на основі відвідання віртуального музею, розповіли про новий формат екскурсійної мандрівки – віртуальної подорожі до музею, про його експонати та висловили думки щодо значимості таких музеїв у сьогоденні, про їх актуальність для молодих людей, які формуються як патріоти. Учні висловили побажання і надалі брати участь у таких екскурсіях, побувати в музеях козацтва у різних регіонах України та порівняти побачене й почуте. Тим більше, що віртуальний формат такої подорожі сьогодні доступний практично кожному. Роботи були перевірені і розподілені за рівнями (Додаток В).

2.2. Аналіз експериментальної роботи

Результати проведення трьох етапів констатувального експерименту дозволяють нам визначити рівні сформованості патріотичних почуттів учнів 3-го класу. Дані наведено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

**Аналіз результатів сформованості патріотичних почуттів у
молодших школярів**

Рівні	Етапи констатувального експерименту /к-сть опитаних						Приріст (від I до III етапу)	
	I етап		II етап		III етап		Загальний показник	
	К-сть учнів	%	К-сть учнів	%	К-сть учнів	%	К-сть учнів	%
Високий	2	10	3	15	6	30	+4 уч.	+20%
Середній	10	50	11	55	12	60	+2 уч.	+10%
Низький	8	40	6	30	2	10	-6 уч.	-30%

Як бачимо із таблиці 2.4, на першому етапі констатувального експерименту виявлено низький рівень сформованих патріотичних почуттів у молодших школярів. На другому і третьому етапах, після проведення виховного заходу, віртуальних екскурсій, творчої роботи та анкетування, порівняно із попереднім показником зростала кількість третьокласників із високим (на 4 особи, 20%) і середнім рівнем (на 2 учні, 10%) рівнями сформованості патріотичних почуттів і зменшилась кількість здобувачів початкової освіти із низьким рівнем (на 6 учнів, 30%), що відбулося за рахунок переходу респондентів у групу учнів із середнім і високими рівнями сформованості патріотичних почуттів. Такі дані засвідчують ефективність запропонованих і зреалізованих у ході дослідження заходів і форм роботи.

Проведене дослідження та аналіз дає підстави сформулювати такі ефективні напрямки роботи щодо формування патріотизму молодших школярів:

1. Залучати учнів до вибору об'єктів для музейних віртуальних подорожей.

2. Здійснювати обмін враженнями, обговорення результатів віртуальних екскурсій козаччиною у соціальних мережах.
3. Пропонувати учням творчо-пошукові проекти з історії козаччини із залученням музейних матеріалів.
4. Залучати учнів до розробки плану віртуальних подорожей козаччиною.
5. Мотивувати учнів до створення авторського контенту на основі своїх вражень про козаків.
6. Організовувати рольові ігри, у яких учні виступають екскурсоводами у козацькі часи на Україні.
7. Пропагувати серед учнів набуття історичних знань про козаків задля подальшого об'єктивного сприйняття історичного минулого.
8. Налагодити співпрацю з музеями міста, області, інших регіонів України задля організації спільних віртуальних екскурсій в добу козаччини.
9. Мотивувати учнів до дослідження власного родоводу задля пошуку козацького походження на основі даних музейно-архівних справ.
10. Залучати здобувачів освіти до підбору музично-пісенного матеріалу національного спрямування.
11. Залучати учнів до вибору видів і тематики заходів національного виховання.
12. Використовувати матеріали національно-патріотичного змісту, давати учням можливість максимально висловити свою думку, зокрема на етапі обміну інформації.
13. У межах уроків пропонувати суперечливі ситуації, які потребують усвідомлення почуття національної ідентичності й власного патріотичного вчинку.
14. Організувати постійно чинний веб-ресурс із обміну досвідом представників педагогічної спільноти щодо формування патріотичних почуттів здобувачів початкової освіти.

Також для удосконалення роботи з патріотичного виховання пропонуємо орієнтовну тематику заходів сформування патріотизму та макет складання карти мрій про Україну (додатки Г, Д).

ВИСНОВКИ

У першому розділі було окреслено теоретичні основи формування патріотичних почуттів учнів молодшого шкільного віку, зокрема було розкрито сутність основних понять дослідження у науково-педагогічній літературі, проаналізовано сучасні форми та методи козацької педагогіки, визначено методичні засади патріотичного виховання у НУШ.

Другий розділ було присвячено аналізу методики формування патріотичних почуттів через проведення віртуальної екскурсії до музею козацьких старожитностей.

Проведене дослідження дає підстави зробити такі висновки:

1. Теоретичними основами дослідження є визначення патріотичного виховання, сформульоване Ю. Бабич, це цілеспрямований процес педагогічного впливу на особистість дитини з метою збагачення його знань про Батьківщину, виховання патріотичних почуттів, формування умінь і навичок моральної поведінки, розвиток потреби у діяльності на загальну користь.

2. Найбільш дієвим методичним інструментарієм реалізації патріотичного виховання у межах навчальних занять у Новій українській школі є ігровий метод, заохочення, використання творів художньої літератури; показ народних іграшок, виробів народних майстрів.

3. У початковій школі доцільним є використання таких форм і методів козацької педагогіки, як: екскурсії, походи, літнє таборування, уроки мужності й патріотизму, ситуаційно-рольові ігри, метод відкритої трибуни, соціально-психологічні тренінги, козацькі ігри й забави.

4. Віртуальна екскурсія музеєм, присвяченим козацтву, є живим засобом формування патріотичних почуттів молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аристова Л. Патріотичне виховання першокласників НУШ у процесі вивчення інтегрованого курсу «Мистецтво». *Науковий вісник МНУ ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО*. Педагогічні науки. 2019. № 1 (64). С. 9-13.
2. Бабак В. А. Використання змісту, форм і методів козацької педагогіки у контексті Нової української школи. Сучасний погляд на використання змісту, методів і форм козацької педагогіки у контексті Нової української школи: матеріали науково-методичного Інтернет-семінару. Упоряд. Н. Бугайчук. Черкаси, 2018. С. 7-11
3. Бабич Т. М. Фізичне та патріотичне виховання молоді у військово-козацьких традиціях. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2016. Випуск 3 (72). С.7-12.
4. Бабич Ю. І. Особливості патріотичного виховання молодших школярів. Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи. Матеріали II-ї Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Ніжин, 17 жовтня 2019 р. / за заг. ред. Є. І. Коваленко, упоряд. Т. В. Гордієнко. Ніжин : НДУ ім. М.Гоголя, 2019. 262 с. С. 19, 20.
5. Бедрій Х. Патріотичне виховання молодших школярів в урочній роботі. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського*. 2019. №3 (66). Педагогічні науки. С. 14-19.
6. Бедрій Х. В. Зміст, форми і методи патріотичного виховання дітей молодшого шкільного віку. *Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka*, (01/2020). С. 75-79.
7. Бех І., Чорна К. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. *Гірська школа українських Карпат*. 2015. № 12-13 С. 26-37
8. Бець Л. М. Національно-патріотичне виховання молоді засобами козацької педагогіки в школі. Сучасний погляд на використання змісту, методів і форм козацької педагогіки у контексті Нової української школи:

матеріали науково-методичного Інтернет-семінару. Упоряд. Н. Бугайчук. Черкаси, 2018. С. 12-18.

9. Борисова Т. Художньо-інтегративні технології патріотичного виховання молодших школярів на уроках мистецтва. Педагогічна освіта: теорія і практика : Збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред. Лабунець В.М.]. Вип. 27 (2-2019). Кам'янець-Подільський, 2019. 404 с. С. 288-295.

10. Боровик А. Формування патріотизму молодших школярів у контексті виховних традицій української педагогіки. Інноваційні процеси в розвитку дошкільної та початкової освіти : зб. наук. праць / за заг. ред. Н.А. Басюк. Житомир: вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2018. 346 с.

11. Бражнич О. Г. Педагогічні умови диференційованого навчання учнів загальноосвітньої школи: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.07. Кривий Ріг, 2001. 238с.

12. Васільєва Л. В. Втілення засад козацької педагогіки в освітньому процесі Тальнівського навчально-виховного комплексу в контексті сьогодення. Сучасний погляд на використання змісту, методів і форм козацької педагогіки у контексті Нової української школи: матеріали науково-методичного Інтернет-семінару. Упоряд. Н. Бугайчук. Черкаси, 2018. С.18-23

13. Гльоза А. А., Левківський М.В.. Педагогічні умови патріотичного виховання учнів молодшого шкільного віку. Інноваційний досвід педагогів дошкільної та початкової освіти Житомирщини. С. 244-247.

14. Головей Ю. О. Сучасні підходи до визначення рівня сформованості почуття патріотизму молодших школярів. Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи: матеріали Всеукраїнської науковопрактичної інтернетконференції, присвяченої Дню початкової освіти, м. Ніжин, 19 жовтня 2018 р. / за заг. ред. Є. І. Коваленко, упоряд. Н. В. Білоусова. Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, 2018. 269 с.С. 51-54.

15. Гриців Т. Діагностика вихованості ціннісного ставлення до батьківщини у молодших школярів засобами народної педагогіки. Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2017 рік / [За ред. І.Д. Бега, Р.В. Малиношевського]. Вип.6. Івано-Франківськ: НАІР, 2018. 356 с.С.79-84.

16. Івашковський В. Специфіка та сутність виховання сучасної молоді на козацьких засадах. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 7 (41). С. 226-232.

17. Козацтво Херсонщини. URL: <https://www.facebook.com/148708885666546/posts/463741470829951/> (дата звернення: 08.04.2021).

18. Козацька педагогіка. URL: [https://uk.wikipedia.org › wiki › Козацька_педагогіка](https://uk.wikipedia.org/wiki/Козацька_педагогіка) (дата звернення: 08.04.2021).

19. Коркішко О. Критерії та рівні сформованості патріотичних почуттів молодших школярів. Гуманізація навчально-виховного процесу: Збірник наукових праць. Вип. XL / За заг.ред. проф. В.І.Сипченка. Слов'янськ: Видавничий центр СДПУ, 2008. – 301 с. С. 207-213.

20. Коханюк О. Виховання патріотизму. URL: <https://vseosvita.ua/library/vistup-patrioticne-vihovanna-molodsih-skolariv-2702.html> (дата звернення: 29.11.2020).

21. Кукушкін К. М., Єрмоєнко Е. А. Методика військово-патріотичного виховання школярів у процесі занять бойовим хортингом. Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (14–15 липня 2020 року) / уклад.: Е. А. Єрмоєнко. Ірпінь : Університет ДФС України, 2020. 430 с. С. 6-14.

22. Кульчицький В. Педагогічна характеристика категорії „патріотичне виховання” в історичному аспекті. URL: <https://nv-kogpi.ucoz.ua/vupysk4/kulchytskii.pdf> (дата звернення: 07.10.2020)

23. Литвин А., Мацейко О. Методологічні засади поняття «педагогічні умови». *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 4. С. 46–63.

24. Макогончук Н. Витоки та специфіка козацької педагогіки. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2014. Випуск 3. С.3-11.

25. Мельник Г., Рудницька Н. Педагогічні умови ефективного розвитку патріотичних почуттів у молодших школярів. Інноваційний досвід педагогів дошкільної та початкової освіти Житомирщини. С. 349-351.

26. Никончук С. Патріотичне виховання молодших школярів в системі навчально-виховної роботи школи І ступеня. Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті сучасних освітніх парадигм : збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 5-6 квітня 2017 р.) / за ред. О.А. Голюк ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної, початкової освіти та мистецтв. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2017. Вип. 6. 407 с. С.185-191.

27. Нікитчук С. Національно-патріотичне виховання молодшого школяра. Сучасні тенденції і пріоритети компетентнісного підходу в підготовці майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти : збірник науково-методичних праць / за заг. редакцією В. Є. Литнєва, Н. Є. Колесник, Т. В. Завязун. Житомир : «Полісся», 2016. У 3-х ч.– Ч. II. 296 с. С.111-116.

28. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. К., 2016. 40 с.

29. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bibik. Kyiv : Litera LTD, 2018. 160 s.

30. Остапенко О. Організаційно-педагогічні умови активізації військово-патріотичного виховання молодших підлітків у процесі

позакласної роботи. Матеріали науково-практичного семінару, присвячені Першому чемпіонату України з поліцейського хортингу / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. К. : Паливода А., 2015. 135 с. С.74-81.

31. Паніна Л. Національно-патріотичне виховання учнівської молоді в умовах нової української школи. *Нова педагогічна думка*. 2020. № 1 (101). С. 118-120.

32. Поліщук О. Виховання дітей на засадах української козацької педагогіки. Психолого-педагогічний супровід розвитку особистості дитини в умовах закладу дошкільної освіти і сім'ї: збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції для науковців, практичних працівників та студентів (18 жовтня 2018 р.) / [гол. ред. Л. В. Іщенко] Умань: АЛМІ, 2018. С. 71-74.

33. Радчук Н. Українська народна пісня як засіб патріотичного та духовного виховання козачат-хортингістів. Теорія і методика хортингу. 2016. Вип. 5. С. 47-53.

34. Руденко Ю. Національна самобутність і висока ефективність козацької педагогіки. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/12485/1/Rudenko_1.pdf (дата звернення: 07.10.2020)

35. Система виховання національної самосвідомості учнів загальноосвітньої школи : метод. посіб. для вчителів / Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова ; Тернопільський держ. педагогічний ун-т ім. В. Гнатюка ; Д. О. Тхоржевський (ред.). К., 1999. 296 с.

36. Смолій В. А. (відп. ред.) Історія українського козацтва: У 2 томах: Том 2 К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 760 с.

37. Солодка Е. Український інтерес. URL: <https://uain.press/blogs/u-hersoni-z-yavyvsya-oseredok-plastu-radiyut-ne-vsi-1101878> (дата редакції 29.10.2019)

38. Філімонова Т. В. Національно-патріотичне виховання особистості: педагогічний аспект. Наукові записки Бердянського державного

педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Вип. 2. Бердянськ : БДПУ, 2016. С. 43-48.

39. Харковенко Д. Патріотичне виховання молодших школярів – шлях до життєвої компетентності.

URL: <https://dspace.vspu.edu.ua/bitstream/handle/> (дата звернення: 07.10.2020)

40. Херсонська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Олеся Гончара. URL: https://lib.kherson.ua/kr_rob-2.htm. (дата звернення: 08.04.2021).

41. Цегельник О. Формування патріотичних почуттів в учнів початкових класів. URL:

http://management.kr.sch.in.ua/konferencii_ta_seminaru/naukovo-praktachna_internet-konferenciya_dlya_pedagogiv_yaki_zajmayutjsya_vihovnoyu_robotoyu/ (дата звернення: 25.11.2020).

42. Яцій О. М. Національно-патріотичне виховання учнів: методичні рекомендації . Одеса: Букаєв, 2019. 32 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для визначення рівнів сформованості патріотичних почуттів у молодших школярів

1. Чи любите Ви свою країну?

- А) так;
- Б) важко відповісти;
- В) ні.

2. Чи пишаєтесь Ви тим, що є громадянином України?

- А) так;
- Б) важко відповісти;
- В) ні

3. Ви знаєте історію свого роду?

- А) так;
- Б) важко відповісти;
- В) ні.

4. Чи дотримується Ваша родина звичаїв та традицій нашого народу?

- А) так;
- Б) важко відповісти;
- В) ні.

5. Чи поважаєте Ви українську мову?

- А) так;
- Б) важко відповісти;
- В) ні.

6. Чи були в Вашій родині козаки?

- А) так;
- Б) важко відповісти;
- В) ні.

7. Чи є у Вас вишиванка?

- A) так;
- Б) важко відповісти;
- В) ні.

8. Чи розповідали вам бабуся/дідусь історії про козацтво, минуле, їх молодість?

- A) так;
- Б) важко відповісти;
- В) ні.

9. Чи виникає у Вас інтерес до історії рідного краю?

- A) так ;
- Б) важко відповісти ;
- В) ні.

10. Чи добре, що люди покидають нашу країну?

- A) Так;
- Б) важко відповісти;
- В) ні.

11. Чи хотіли б ви дізнатись детальніше про козацтво, минуле ваших рідних?

- A) так;
- Б) важко відповісти;
- В) ні.

12. Чи викликають у вас захоплення українські народні пісні?

- A) так;
- Б) важко відповісти;
- В) ні.

13. Чи пишаєтесь Ви своєю Батьківщиною?

- A) так;
- Б) важко відповісти;
- В) ні.

14. Чи знаєте Ви символи України?

А) так;

Б) важко відповісти;

В) ні.

15. Чи подобаються Вам козацьке або українське вбрання?

А) так;

Б) важко відповісти;

В) ні.

16. Чи зберіглися у Ваших рідних пам'ятки минулих років?

А) так;

Б) важко відповісти;

В) ні.

**Анкета для перевірки вражень учнів після віртуального
відвідування історичного музею**

1. Які емоції у вас викликало відвідування музею?
 - а) суперечливі;
 - б) позитивні;
 - в) негативні;
 - г) незрозумілі.
2. Що вам найбільше запам'яталося з екскурсії?
 - а) образи козаків;
 - б) предмети козацького побуту;
 - в) історії про козацькі перемоги
 - г) важко сказати.
3. Якими враженнями про відвідування музею ви хотіли б поділитися з друзями?
 - а) про сміливість козаків;
 - б) про роль козаччини в історії України;
 - в) про можливість дізнатися про козаків більше;
 - г) про наявність музеїв українського козацтва у нашому місті.
4. Навіщо, на вашу думку, існують музеї українського козацтва?
 - а) для відродження козацьких традицій;
 - б) для пам'яті поколінь;
 - в) для збереження історичного минулого;
 - г) для виховання патріотів.
5. Чого ми можемо повчитися в українських козаків?
 - а) патріотизму;
 - б) хоробрості;
 - в) відданості Україні;
 - г) войовничості.

6. Як ви вважаєте, чи зник козацький дух у наш час?
- а) так;
 - б) ні;
 - в) ні, він відроджується у наступних поколіннях;
 - г) ні, козаки і зараз серед нас, але у душі.
7. Чи хотіли б ви дізнатися про козаків більше інформації?
- а) ні;
 - б) так;
 - в) важко відповісти;
 - г) отриманої інформації достатньо.
8. З яких джерел ви можете розширити свій кругозір про козаччину?
- а) з пісень про козаків;
 - б) з Інтернету;
 - в) з уроків;
 - г) з виховних заходів.
9. Як ми можемо відроджувати козацькі традиції?
- а) через козацькі пісні й танці;
 - б) через пошану до козацьких чеснот;
 - в) через любов до Батьківщини.
 - г) через пошукову роботу.
10. Чому козацтво і зараз користується пошаною?
- а) бо вони були патріотами;
 - б) бо вони здійснювали подвиги;
 - в) бо вони символ України, її волі;
 - г) бо це наша правдива історія.

Есе учнів 3-а класу на тему «Моя подорож у козаччину»**Високий рівень**

Нещодавно наш клас відвідав віртуальний історичний музей. Це новий і сучасний досвід, після якого у мене було багато яскравих вражень.

Зала по якій ми подорожували була заставлена старими речами. На стінах висіли картини, а на полицях стояв посуд. Надзвичайно вразили образи козаків та їх вбрання. Це викликало у мене захоплення до українського вбрання.

Екскурсія дуже сподобалась і вразила. Адже я дізналася цікаву інформацію про козаків і минуле нашої Батьківщини.

Достатній рівень

Наш клас відвідав віртуальний історичний музей. Я дізналася багато цікавого. Ми бачили козацьку зброю, посуд та їх одяг.

Найбільше мені сподобався народний одяг та вироби з дерева. Козацькі шаблі, люльки, пістолети — все це хотілося потримати в руках. В музеї є книги, які розповідають про історію минулих років.

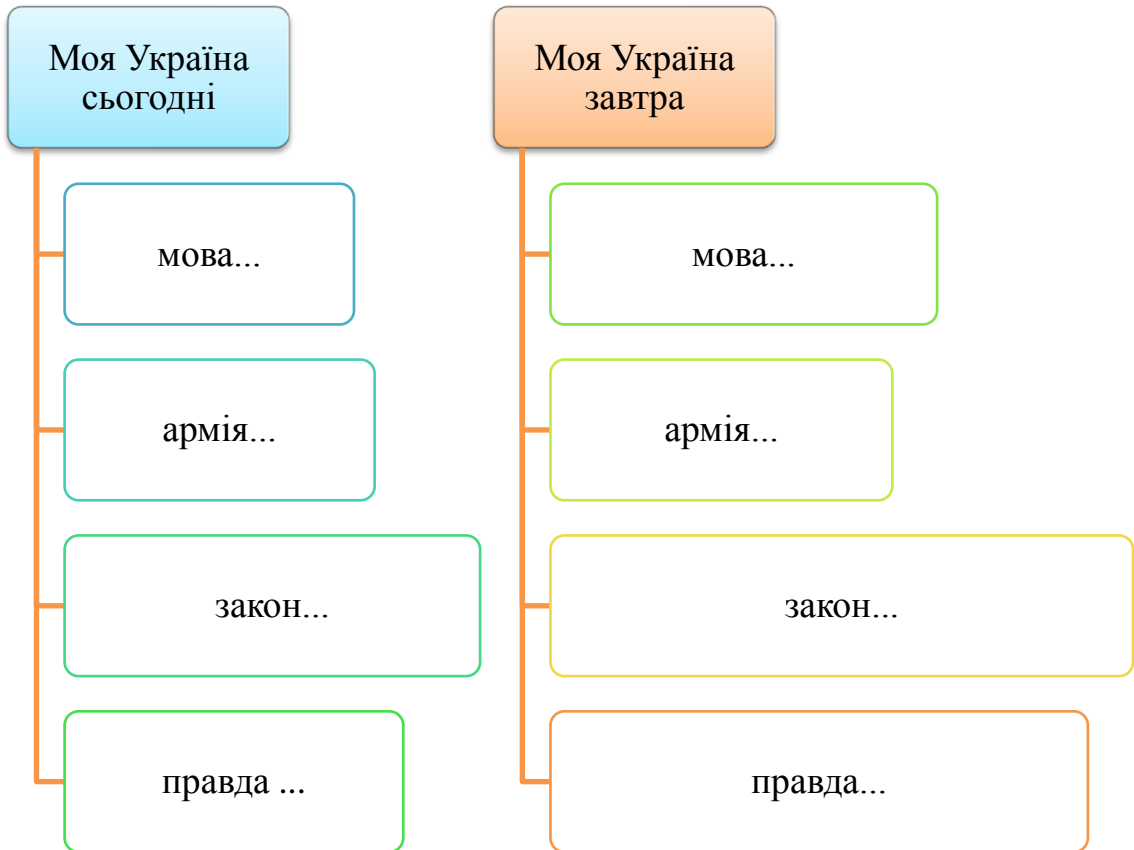
Я задоволена екскурсією і хотіла б далі подорожувати музеями.

Середній рівень

Я з класом були присутні у віртуальній подорожі музеєм. Де нам розповідали про козаків та історію. Там було дуже багато старих речей. Найбільше мені сподобалась зброя. Історії про козацтво мене захопили.

Макет карти мрій «Моя Батьківщина у дні прийдешньому»

Завдання: Учням потрібно заповнити нижче наведену схему, вказавши епітети-прикметники і дієслова до наявних у схемі ознак України. Наприклад, армія – сильна, захищає... і т.д.

Орієнтовна тематика заходів сформування патріотизму молодших школярів на засадах козацької педагогіки

1. Сторітейлінг (короткі змістовні розповіді) «Я патріот»
2. Змагання фізичної вправності «Козацька сила і звитяга – ось України слава»
3. Складання карти родоводу
4. Еколого-патріотичний проєкт «Бути ближче до природи – значить бути ближчим до Батьківщини»
5. Складання карти мрій «Моя Батьківщина у дні прийдешньому»
6. Проєкт «Візьми інтерв'ю у героя України»
7. Конкурс на кращу розповідь про минуле малої Батьківщини
8. Фестиваль дитячих ідей «Як можна любити Україну!?»
9. Творчий конкурс «Я своє неповторне і рідне люблю, заради нього я добро творю»

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Федкевич Вікторія Володимирівна, учасниця освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участів будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

- не підроблювати документи;
- не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
- не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
- не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
- не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
- не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
- не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
- не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

24.04.2021

(дата)

(підпис)

Вікторія Федкевич

(ім'я, прізвище)